

vol. 24, 1975 (inc. vol., inc. date, offprint number 1975) pp. 277.

hürmetlerimle
Sedat Alp

T Ü R K T A R İ H K U R U M U

BELLETEN

Cilt: XI

Temmuz 1947

Sayı: 43

HİTİT KIRALI IV. (?) TUTHALIYA'NIN ASKERİ FERMANI¹

Dr. SEDAT ALP

Hititoloji Doçenti

Hitit Devletinin merkezi Hattuşa'da bulunan vesikalar arasında pek çoğu ufak kırık parçalar halinde, memurlara hitap eden ve müellifleri karal olan talimat metinleri veya fermanlar ele geçmiştir. Şimdiye kadar bu vesikaların henüz küçük bir kısmı işlenmiştir². Aşağıda takdim edilen kitabenin nushaları, muhtelif ilim adamları tarafından çivi yazısı halinde neşredilmiştir. Esas metin KUB XIII 20'dir (burada A). Diğer nushalar KUB XIII 21 (B), KUB XXVI 11 (C) ve KUB XXXI 107 (D) dir. Bunlardan B Goetze tarafından (MVAG 32/1,128), C tarafımdan, D ise Friedrich tarafından (AOF XIV 76) A'nın diğer nushaları olarak tanınmışlardır. Goetze'nin A'nın serbest bir duplikat'ı olarak tavsif ettiği diğer bir metin de (bana göre değişik tertipli paralel bir

¹ Bu yazıda kullanılan kısaltmalar için bk. Sturtevant, Eti Dili Sözlüğü, Türk Dil Kurumu C. II. 23.

² Friedrich, Reinheitsvorschriften für den hethitischen König (Altorient. Stud. 46-58); Sturtevant, A Hittite Text on the Duties of Priests and Temple Servants (JAOS 54, 363-406); Koroşec, *bēl madgalti*'ye hitap eden ferman hakkında Yugoslav dilinde (İtalyanca bir hülâsa ile birlikte) bir etüd neşretmiş ve orada bu fermanın bazı kısımlarını tercüme etmiştir: *Bel madgalti*, Un contributo alla conoscenza della struttura interna dello stato Hittita, Ljubljana 1942.

metin) kendisi tarafından KUB XXVI 17 olarak (burada E) neşredilmiştir³. Bu makalede verdiğimiz metin bu nushaların hepsinden tereküp etmektedir.

Vesika, iki tablet üzerine yazılmıştı. Yalnız ikinci tablet kısmen iyi muhafaza edilmiştir. A'dan ve birbirinden ayrı tablet serilerine ait olan B ve C, birinci tableten de birkaç satır ihtiva etmektedir⁴. Vesikanın yalnız II. tabletinin I. sütunu A'da tamamen ve E'de kısmen iyi durumdadır. II. sütun A'da pek elverişsizdir; E'de ise daha iyi muhafaza edilmiştir. III. sütun A'da pek kötü bir durumdadır ve bu sütun için ne bir duplikat ne de bir paralel metin ele geçmemiştir. IV. sütunun büyük kısmı kaybolmuştur. Bu boşluğa B'de 1-8. satırların ve E'de 1-8. satırların kalıntıları isabet etmektedir ve tabletin sonu A'da muhafaza edilmiştir. A'nın II. ve III. sütunu ile B'nin arkayüzü ve E'nin IV. sütunu yalnız mücerrret sözler veya işaretler ihtiva ettiklerinden burada nazarı itibare alınmamışlardır.

Kıral Tuthaliya'nın adı, vesikanın müellifi olarak tabletin alt yazısında (A IV 7) geçiyor. Kitabeyi IV. Tuthaliya devrine tarihlemeyi istememin⁵ sebebi, aynı adı taşıyan daha eski kiralara ait pek az malûmata sahip olmamızdır. Kaya tapınağı Yazılıkaya'yı vakfeden veya vakfedenlerden biri olan IV. Tuthaliya'yı diğer kitabelerinden oldukça iyi tanıyoruz ve kendisinin LU².MEŞSAG'a, *bēlu* sınıfına ve prenslere hitab eden fermanları ele geçmiştir. Bu fermanlarda yaklaşan felâkete mani olmak gayreti ile Tuthaliya'nın İmparatorluğun siyasi ve askerî kuvvetlerini bir arada tutmak teşebbüsünü müşahede edebiliriz⁶.

³ Krg. KUB XXI 47. Bu metinde benzer konular üzerinde durulmakla beraber, bizim metinlerimize bitişmemekte ve duplikat veya paralel metin olduğu tespit edilememektedir.

⁴ C'nin I. sütunu, muahedelerde olduğu gibi bir Yemin Tanrıları Listesi ihtiva ediyor. Bu gibi listeler normal olarak vesikaların sonunda verilir. Bir istisna olarak Yemin Tanrıları Listesi Huqqanā Muahedesinin başına yakın bir yerde geçiyor (bk. Friedrich, MVAG 34/1, 103 ve n. 2). I. sütunun başka bir metne ait olabilmesi ihtimali ve bu listenin fazla bir şey kazandırmaması, burada transkripsiyon ve tercümesini vermekten beni alıkoymuyor.

⁵ Krg. Koroşec, adı geçen yerde 28.

⁶ Krg. von Brandenstein MVAG 46/2, 74 n. 2.

Kitabenin muhafaza edilmiş olan kısımları şu mevzular üzerinde duruyor :

Muharebeden kaçan aşağı rütbeli subayların ve erlerin tevkifi ve teslimi. Ordunun döğüşme azmi. İnşaat (istihkâm ?) işlerinin sadıkane bir surette yapılması. Muharebenin veya inşaatın bitmesinden sonra Büyük Kırılın ordunun istediği kısmını terhis etmek, istediği kısmını ihtiyatta tutmak imtiyazı. Muharebe uzun sürdüğü ve Kıral dinî vazifelerinden veya başka bir sebepten dolayı ordunun başında bulunamadığı veya harbe gitmediği takdirde kendisi tarafından tayin edilen kumandanın emirlerinin kendi emirleri imiş gibi dinlenmesi için kırılın hitabı. Eğer bu kumandan orduya kötü haberler yayar veya Büyük Kırıla hakaret ederse, ordunun onu tevkif ve Kırıla teslim mecburiyeti.

Kırılın, nizamlarına sevgi gösterilmesi için hitabı.

(Ordu idarecilerinin ?) adlı kaza vazifeleri: Verilen hükümlerin hakka ve adalete uygun olması ve halledilemeyen güç davaların Kırıla gönderilmesi için kırılın hitabı.

Vesika, muahedelerde ve diğer talimat metinlerinde olduğu gibi tabletin sözlerine uygun olarak hareket etmeyenler için bir lânetle sona eriyor.

Nüshaların uyarlığı:

A XIII 20	B. XIII 21	C XXIV 11	D XXV 107	E XXVI 17
	Öy. 1'	IV 1'-2'		
	2'	3'		
	3'	4'		
<i>Tafelam fanig</i>	4'/5'	5'		
1 1	6'/7'	6'/7'		
2	7'/8'	8'/9'		
3	9'/10'	10'		
4	11'/12'	11'/12'		
5	13'	13'		
6	<i>br. ab</i>	<i>Sagqulflurid,</i>		I 4'
7		<i>nasıl Tafelam</i>		4'/5'
8-9				
10				5'/6'
11				7'/8'
12				9'/10'
13			1'	10'/11'
14			2'/3'	12'
15			4'/5'	13'
16			6'/7'	
17			8'/9'	
18			10'/11'	
19-25				
26				14'/15'
27-37				
<i>buft d. tab.</i>				
<i>laur</i>				

TRANSKRİPSİYON

- C IV 1' I.NA [.....]
 2' nu-za da-a-i [..... ma-a-an-kan₂ LU₂ SIG₅]^{a)}
 3' na-aš-ma ap-p [i₂-iz-zi-iš an-tu-uh₂-ša-aš ... (x)]^{a)}
 4' u₂-ua-te-iz-z [i k (u-iš I. DI)]
 5' na-an I. NA E₂ [GAL^{LIM} hu-u-da-ak te-ik-k (u-uš-ša-nu-ud-du)]^{a)}

- B 4 C 6 A 1/ 1 [(A.NA) LU₂(BE.EL MA.AD.KAL-TI)-m]a?-aš?-kan₂^{a)}
 ku-e-da-ni an-da LU₂ SIG₅ la-aḥ-ḥi-ma-aš U₂.UL [p]a-a-an-za LU₂BE.EL MA.AD.K[(AL).TI-(ma-an)]^{b)}
 5 7 2 [ma-a-an LU₂ hu-ia-an-d (a)]-a [(n)]^{a)} iš-ta-ma-aš-zi na-an e-ip-du na-an I.NA E₂.GAL^{LIM} up-pa-u₂ da-a-i-ma-az
 6 8 3 [(li-e) na-an ar-ḥ]^{a)} li-e tar-na-a-i ma-a-an-kan₂ LU₂ SIG₅
 7 9 4 [(la-aḥ-ḥa-az KAS-az^{a)} EG)] IR-pa hu-u-ua-a-i LU₂DUGUD.
 8 10 5 I.NA [(E₂.GAL^{LIM} -ia-an ḥ)u]-u-da-a-ak te-ik-ku-uš-ša-nu-ud-du
 9 11 6 ma-aḥ-ḥa-an[-ma tu-uz-z]i-iš^{a)} ERIN₂.MEŠ ANŠU.KUR.RA.
 10 12 7 H.A an-da a-ri nu ma-a-an^{b)} DUTUŠ¹ la-aḥ-ḥi a-pa-a-ši-la i-ia-at-ta
 11 13 8 nu ŠA LU₂[MEŠ (a-pi₂-ia-ia)]^{a)} hu-u-ma-an-da-aš hu-u-da-aš e-eš-du nu LU₂KUR₂ kar-ši za-aḥ-ḥi-ia-ad-du-ma-at ma-a-an KIN-[m]a ku-it-k [i]

- C IV 2a) Tamamlama emin değildir, krş. A I 3/The supplement is uncertain, cf. A I 3.
 3a) Tamamlama emin değildir, krş. A I 3/The supplement is uncertain, cf. A I 3.
 5a) Tamamlama için krş. A I 5 ve B öy. 11/For the supplement cf. A I 5 and B obv. 11.
 A I 1a) Bk. İzahlar/See Commentary.
 1b) B öy. 5 : /B obv. 5 : [B]E.EL MAD.KAL.TUM-ma-an.
 2a) Tamamlama pek emin değil, krş. C IV 8: [. .] z-an. Tamamlamamızın son sözü için oradaki yer kâfi gelmiyor. Krş. E II 2 v.d. /The supplement rather uncertain, cf. C IV 8: [. .] z-an. The space there is insufficient for the last word of our restoration. Cf. E II 2 ff.

TERCÜME

- C IV 1' ... [.....]
 2' ve alır [..... Eğer alt rütbeli bir subay]
 3' veya son [uncu er]
 4' getirir [.....] Kim bilirse,
 5' onu [derhal] sar[ay]a bildirsin.

- A I 1 Hangi Askerî Valinin (emrinde) o, alt rütbeli bir subay ise, ve harbe gitmemiş ise ve Askerî Vali onun
 2 [kaçak olduğunu] işidir[se], onu tevkif etsin ve onu saraya göndersin; (onu) kendine almasın
 3 [ve onu serbest] bırakmasın. Eğer alt rütbeli bir subay veya sonuncu er,
 4 seferden geri kaçarsa, yüzbaşısı ve binbaşısı onu saklamasınlar
 5 ve onu derhal saraya bildirsinler.^{a)}
 6 [Ord]u (yani) yaya kıt'alar (ve) arabalı muhripler bir araya gelince, majeste bizzat harbe giderse,
 7 bütün er[lerin] çevikliği (?) orada da (yerinde) olsun ve düşmanla kesin olarak döğüşün. Eğer bir iş (olursa),

3a) Metnin muhtevası bu tamamlamayı tavsiye ediyor/ Suggested by the context.

3b) B öy. 9 : /B obv. 9 : an-tu-uh₂-ša-aš.

4a) B öy. 9 böyle/Thus B obv. 9 ; C IV 11 : KAS.MEŠ-az.

5a) Fiil müfret.

6a) Krş. satır 15 ve 18 ve bk. İzahlar / Cf. l. 15 and 18 and see Commentary.

6b) Buradan itibaren E I şöyle devam ediyor: /Here continues E I as follows: (4) ma-a-an DUTUŠ¹-ma ku-ua-pi₂ a-pa-a-ši-la la-aḥ-ḥi-ia-iz-zi nu z ?[?]ŠA L[U₂.MEŠ?] (5) a-pi₂-ia-ia hu-u-da-aš e-eš-tu nu LU₂KUR₂ kar-ši za-aḥ-ḥi-ia-ad-du-ma-at.

7a) Eğer E I 5'ten alınan tamamlama metnimiz için muteber ise, bu sözden önce yalnız bir işaretlik yer vardır. Kral orduya bir bütün olarak hitap ettiğine göre (krş. satır 19) burada bir meslek adı bahis mevzuu olamayacaktır; bu sebepten A IV 8'e uygun olarak yukarıda gösterildiği gibi tamamlıyorum / If the supplement taken by E I 5 is correct, then before this there is only space for one sign. Since the King appeals to the army as a whole (cf. l. 19), there can hardly be meant here a professional name, therefore in accordance with A IV 8, I supplement as shown.

against rest.
 Del Monte, 1276

- 8 *na-aš-ma u₂[-e-tum-m]ar^{a)} na-aš-ma ku-iš im-ma KIN-az*
nu-uš-ša-an an-da ar-du-ma-at na-an ša-a-ku-ua-aš-
š[a-ri-it]^{b)}
- 9 *Zi-[i]t an-ni-iš-ki-it-ten na-at ŞA EGIR (!) UD^M pa-aḫ-ḫa-*
aš-ša-nu-ua-an KIN e-eš-[du]

- 10 *ma-aḫ-ḫa-an-ma^{a)} LU₂ KUR₂ a-ki na-aš-ma-kan₂ KIN aš(ša-)*
nu-ud-ḏa-a-ri nu ku-iš ERIN₂.MEŞ a-ša-an-du-la-aš na-
an-kan₂ ^{PUT}[UŠ]
- 11 *a-ša-an-du-lī an-da ta-la-aḫ-ḫi ku-iš ar-ḫa tar-nu(um)-ma-*
aš-ma ERIN₂.MEŞ-az na-an ^{PUT}[UŠ] ar-ḫa tar-n[(a-aḫ-ḫi)]
- 12 *ma-a-an LU₂ KUR₂-ma ku-ua-at-qa za-lu-ga-nu-zi ku-u-ru-ur*
ku-iš ḫar-zi ^{PUT}[UŠ] -ma EGIR-pa^{a)} A.NA DINGIR.MEŞ.
[IA^{b)} (i-ia-u-ua-an-zi)]
- 13 *u₂-ua-mi na-aš-ma ku-ua-pi₂ A.NA ^{PUT}[UŠ] a-aš-šu nu*
^{PUT}[UŠ] a-pi₂-da pa-iz-zi tu-uz-zi-ia-ma pi₂-ra-an ma-
a-a [(n D)UMU LUGAL]^{a)}
- 14 *[n]a-aš-ma BE.EL GAL ku-in-ki ua-a-tar-na-aḫ-mi nu*
ma-aḫ-ḫa-an ŞA ^{PUT}[UŠ] iš-ḫi-u₂-ul a-pi₂-el-la QA.TAM.
<MA> i[š-ša-at-ten]^{a)}
- 15 *n[a-a]n tu-uz-zi-iš ḫu-u-ma-an-za iš-ta-ma-aš-ki-id-du*

- 16 *[m]a-a-an ^{PUT}[UŠ] -ma la-aḫ-ḫi u₂-ki-la U₂.UL pa-a-i-mi*
nu tu-uz-zi-ia ku-in DUMU LUGAL na-aš-ma BE.E[L
GAL]^{a)}
- 17 *ua-a-tar-na-aḫ-mi nu tu-uz-zi-in la-aḫ-ḫi a-pa-a-aš pi₂-e-*
ḫu-te-iz-zi nu-uš-ši-kan₂ ku-it ^{PUT}[UŠ] [tu-uz-zi-in]^{a)}
- 18 *ki-iš-ša-ri te-iḫ-ḫi na-an tu-uz-zi-iš ḫu-u-ma-an-za iš-ta-ma-*
aš-ki-id-du nu <ma-aḫ-ḫa-an> ŞA ^{PUT}[UŠ] [iš-ḫi-u₂-ul
a-pi₂-el-la QA.TAM.MA]^{a)}

8a) Krş. satır 20 / Cf. l. 20.

8b) Krş. satır 21 / Cf. l. 21.

10a) E I buradan itibaren şöyle devam ediyor : / E I continues from this point as follows : (5) *ma-a(l)-aḫ-ḫa-an-[(ma)]* (6) *LU₂KUR₂-aš a-ki ku-u-ru-ur ku-iš ḫar-zi nu ku-iš ERIN₂.MEŞ a-ša-an-du-la-^{a)} <aš> na-aš-kan₂* (7) *an-da a-ša-an-du-la-aš da-a-la-aḫ-ḫi ku-iš ar-ḫa tar-nu-ma-ša ERIN₂.MEŞ-az na-an* (8) *^{PUT}[UŠ] ar-ḫa tar-na-aḫ-ḫi* (9 yeni paragraf / new paragraph) *[(ma)-]a-an LU₂ KUR₂-ma ku-ua-at-ka za-lu-uk-nu-zi ku-u-ru-ur ku-iš [(ḫar-zi)] ^{PUT}[UŠ] -ma* (10) *[(EGIR)-a]n*

- 8 veya bir inşaat (istihkâm işi?) veya herhangi bir iş (çı-karsa), orada olun ve onu sadıkane
- 9 bir yürekle yapın ve o, gelecek için dayanıklı bir iş olsun.

- 10 Fakat düşman yenilince, veya iş tamamlanınca, hangisi garnizon kıt'aları (ise), (ben) majeste
- 11 onu garnizonda bırakırım, hangisi terhis edilecek kıt'alar (ise), -(ben) majeste onu terhis ederim.
- 12 Eğer düşman herhangi bir şekilde (?) işi geciktirirse, düşmanı (başka) biri tutar. (Ben) majeste tanrılarımı tes'id etmek için geri
- 13 gelirim veya majeste nereyi beyenirse, majeste oraya gider. Ordunun başına eğer [bir prens]
- 14 veya herhangi büyük bir bey tayin edersem, nasıl majestemin talimatını (yerine getirirseniz), onunkini de öyle [yerine getirin]
- 15 ve onu bütün ordu dinlesin.

- 16 Eğer (ben) majeste kendim harbe gitmezsem, ordunun (başına) hangi prensi veya [büyük be]yi
- 17 tayin edersem, orduyu muharebeye o sevkeder. (Ben) majeste [orduyu] onun
- 18 eline koyduğumdan, onu bütün ordu dinlesin ve nasıl majestemin [talimatını] (yerine getirirseniz), [onunkini de öyle]

A.NA DINGIR.MEŞ.ŞU *i-ia-u-ua-an-zi u₂-iz-zi na-aš-ma-aš-ši [(ku-ua-pi₂ a-aš-šu)]* (11) *[(nu ^{PUT}[UŠ]) a-pi₂-da pa-iz-zi tu-zi-la-ma pi₂-ra-an ma-a-an D[UMU LUGAL n(a-aš-ma BE.EL GAL)]* (12) *[(ku-in-k)]i ua-tar-na-aḫ-ḫi nu ma-a-aḫ-ḫa-an ŞA ^{PUT}[UŠ] i[(ḫi-ḫi-u₂-ul a-pi₂-el-la QA.TAM. <MA>)]* (13) *[iḫ-ḫa-an-d]u na-an ḫu-u-ma-an-te-eš iḫ-ta-ma-aš-ša[-an-du]*

12a) Krş. E I 10 / Cf. E I 10.

12b) Metnin muhtevası bu tamamlamayı tavsiye ediyor, krş. E I 10 / Suggested by the context, cf. E I 10. *(The. du. fr. m. 16)*

13a) Krş. satır 16 / Cf. l. 16.

14a) Krş. satır 19 / Cf. l. 19.

16a) Krş. satır 14 / Cf. l. 14.

17a) Metnin muhtevası bu tamamlamayı tavsiye ediyor / Suggested by the context. *(The. du. fr. m. 14)*

18a) Krş. satır 14 / Cf. l. 14.

- 19 *iš-ša-at-ten nu hu-u-ma-an-za hu-u-da har-du nu* ^{LU2} KUR₂ *kar-ši za-aḥ-ḥi-ja-ad-du-ma [-at?]*
-
- 20 *ma-a-an u₂-e-tum-mar-ma ku-it-ki na-aš-ma ku-iš im-ma ku-iš a-ni-ja-az nu-uš-ša-an an-da ar-d[u-ma-at]^{a)}*
- 21 *na-an ša-ku-ya-aš-ša-ri-it ZI-it KIN-eš-ki-ten na-at* ŠA EGIR UD^{MI} *pa-aḥ-ḥa-aš-nu-an KIN e-eš-d[u]*
- 22 *ma-aḥ-ḥa-an-ma* ^{LU2} KUR₂ *a-ki na-aš-ma-kan₂ KIN-az a-aš-ša-nu-ud-da-a-ri nu tu-uz-zi-iš ma-a[h-ḥa-an MA.ḤAR* ^{DU¹UTU^{SI}]}
- 23 *u₂-iz-zi na-an* ^{DU¹UTU^{SI}} *ar-ḥa a-ri-ja-mi nu ku-iš ar-ḥa tar-nu-ma-aš na-an* ^{DU¹UTU^{SI}} *ar-[ḥa tar-na-aḥ-ḥi]^{a)}*
- 24 *ku-iš-ša ERIN₂.MEŠ a-ša-an-du-la-aš-ma na-an-kan₂* ^{DU¹UTU^{SI}} *a-ša-an-du-la-an-ni da-a-la-aḥ-ḥi ma-a-a[n]* ✓
- 25 *tu-uz-zi-iš MA.ḤAR* ^{DU¹UTU^{SI}} *U₂.UL u₂-iz-zi [nu?]* ^{DU¹UTU^{SI}} *tu-u-ya-az ma-aḥ-ḥa-an ḥa-at-ra-a-mi Q[A.TAM.MA iš-ša-at-ten]^{a)}*
-
- 26 *ma-a-an-kan₂ a-pa-a-aš-ma DUMU LUGAL na-aš-ma BE. LUM tu-uz-zi-ja pi₂-ra-an ar-ḥa i-da-a-lu ut-tar pi₂-e-ḥu-te-[iz-zi]*
- 27 *na-aš-ta* ^{DU¹UTU^{SI}} *za-am-mu-ra-a-iz-zi šu-ma-aš-ša-an e-ip-ten na-an MA.ḤAR* ^{DU¹UTU^{SI}} *u₂-ya-te-it-ten*
- 28 *nu u₂-ya-mi* ^{DU¹UTU^{SI}} *ut-tar u₂-ki-la pu-nu-uš-mi BE.LU.MEŠ ku-i-e-eš ERIN₂.MEŠ ANŠU.KUR.RA.ḤI.A a-u₂-ri-uš*
- 29 *ma-a-ni-ja-aḥ-ḥi-iš-kat-te-ni nu-uš-ša-an ša-ku-ya-aš-ša-ri-it ZI-it kat-ta-an ti-ja-an har-ten*
-
- 30 *nu-za šu-um-me-eš ma-aḥ-ḥa-an tu-iq-qa-aš-ša A.NA DAM. MEŠ.KU.NU DUMU.MEŠ.KU.NU E₂.MEŠ.KU.NU gi-en-zu har-te-ni*
- 31 *LUGAL-u-ya-aš ša-ak-li-ja gi-en-zu QA.TAM.MA har-ten na-at SIG₅-in ma-a-ni-ja-aḥ-ḥi-iš-ki-it-ten*
-
- 32 *DI.NAM.ḤI.A KUR^{TI} ku-e ḥa-an-ne-iš-kat-te-e-ni na-at SIG₅-in ḥa-an-ni-iš-ki-it-ten na-at-za-kan₂ a-pi₂-e-el*

20 a) Krş. satır 8/Cf. l. 8.

- 19 yerine getirin ve herkes çevikliğe(?) sahip olsun ve düşmanla kesin olarak döğüşün.
-
- 20 Eğer bir inşaat (istihkâm işi?) veya herhangi bir iş (olursa), orada olun
- 21 ve onu sadıkane bir yürekle yapın ve o, gelecek için dayanıklı bir iş olsun.
- 22 Fakat düşman yenilince, veya iş tamamlanınca, ordu [majesiemin huzuruna] geldiği zaman
- 23 onun için (ben) majeste remil attırırım ve hangisi terhis edilecek (kıt'alar ise), (ben) majeste onu te[rhis ederim]
- 24 ve hangisi garnizon kıt'aları (ise), (ben) majeste onu garnizonda bırakırım. Eğer
- 25 ordu majestemin huzuruna gelmezse, (ben) majeste uzak-tan nasıl yazarsam, ö[yle hareket edin].
-
- 26 Fakat eğer o prens veya bey ordunun önüne kötü söz-(ler) götürürse,
- 27 ve majesteme hakaret ederse, siz onu yakalayın ve onu majestemin huzuruna getirin.
- 28 Ve geleceğim, (ben) majeste mes'eleyi kendim tetkik edeceğim. (Siz) beyler ki, (piyade) kıt'alarını, arabalı muharipleri (ve) müstahkem mevkiileri
- 29 idare edersiniz, sadıkane bir yürekle orada bulunun(?).
-
- 30 Ve nasıl siz kendi karılarınıza, oğullarınıza (ve) evlerinize sevgi taşırsanız,
- 31 kiralın nizamına da öyle sevgi taşıyın ^vve onu eyi tat-bik edin.
-
- 32 Hüküm verdiğiniz memleket davalarında, eyi hüküm verin ve onu (kararı) kimse, onun (suçlunun)

22 a) Krş. satır 24 v.d./Cf. l. 24 f.

23 a) Krş. satır 11/Cf. l. 11.

25 a) Metnin muhtevası bu tamamlamayı tavsiye ediyor, krş. satır 14 ve 19/Suggested by the context, cf. l. 14 and 19.

- 33 *ŞA E₂.ŞU ŞA ŞEŞ.ŞU DAM.ŞU* *ḥa-aš-ša-an-na-aš-ši*
pa-an-ku-na-aš-ši ^{LU₂}*ka-e-na-an-ti* ^{LU₂}*a-ri-eš-ši*
- 34 *ŞA NINDA KAŞ* *ma-a-ni-ia-aḥ-ḥi-ia-at-ti li-e ku-iš-ki*
i-ia-zi nu ša-ra-a-az-zi *DI-šar*
- 35 *li-e kat-te-ir-ra-aḥ-te-e-ni kat-te-ir-ra-ma* *ḥa-an-ne-eš-šar*
li-e ša-ra-a-az-zi-ia-aḥ-te-ni
- 36 *ku-it-ma* *DI-šar šu-me-el U₂.UL* *tar-aḥ-ḥu-u-ua-aš na-at*
LUGAL-ia-ša BE.LI₂.KU.NU *me-na-aḥ-ḥa-an-da*
- 37 *u₂-da-at-ten na-at* *LUGAL-uš a-pa-a-ši-la pu-nu-uš-zi*

Buradan itibaren sütunun muhafaza edilmiş olan kısmında yazı yoktur/ The preserved part of the rest of the column is not inscribed.

E II 1 [.....]-u-an da-a-[i]r? [...?]

- 2 [^{LU₂}*ḥu-ia-a[n-da-š]a-aš-ma-aš^{a)} ut-tar* [*a-u₂-ua-*]*r[i-i]a-aš*
iš-ḥa-a-aš ḥu-u-ma-an-d[a?-aš? pu-nu-uš-du na-at-ši]^{b)}
- 3 [*i]š-ḥi-u₂-ul i-ia-an e-eš-tu na-[a]š-ta-še-ia an-da ua-ta* [*r*]-
na-aḥ-ḥa-an e[-eš-tu]^{a)}
- 4 *nu ku-iš* ^{LU₂}*ḥu-ia-an-da-an u₂-e-mi-iš-ki-iz-zi na-an* [*a*]*p-pi₂-*
iš-ki-id-d[u]
- 5 *na-an a-u₂-ua-ri-ia-aš i-ia-ḥi-i pa-ra-a ti-it-ta-nu-ud-du a-u₂-*
ua-ri-ia-aš-ma
- 6 *iš-ḥa-a-aš MA.HAR* ^D*UTU^{SI} up-pi₂-[i]š-ki-id-du nu-za-*
kan₂ ^{LU₂}*ḥu-ia-an-da-an*
- 7 *u[d?-n]e?-e? [l]i?-e-pat₂ da-a-l[a]-i*

- 8 [*nu* ^{LU₂}*ḥu-ia-an-za še-i*]*k-kan₂-za^{a)} an-tu-ua-aḥ-ḥa-aš*
KUR-e i-ia-tar-na ar-ḥ[a li-e]^{b)}
- 9 [*pa-iz-zi^{a)} nu ku-iš* ^{LU₂}*ḥu-ia-an-da-a]ⁿ⁾ u₂-e-mi-ia-az-z[i]*
nu-uš-še-eš-ša-an pu-u-nu-šu[-ua?-ar?]
- 10 [*e-eš-du nu* ^{LU₂}*ḥu-ia-an-da-a]ⁿ⁾ SIG₅-in* *pu-u-nu-uš-d[u]*
na-aš na-aš-šu ^{LU₂}*ḥu-ia-an-za*
- 11 [...*na-aš-ma*.....]*x i-ia-at-ta n[a-aš-m]a* *ŞA E₂. GAL^{LIM}*
ku-iš-ki
- 12 [.....*n*]*a-at pi₂-e ḥar-zi n[a-aš-m]a* *ŞA*
BE^{TUM} a-aš-šu-u

- 33 evinden birine, kardeş(ler)inden birine, karısına, ailesin-
 den birine, soyundan birine, hısımlarına, dostuna
- 34 ekmek (ve) bira temini için teşmil etmesin. Ve haklı
 bir davayı *
- 35 kaybettirmeyin ve haksız bir davayı kazandırmayın.
- 36 Hangi davayı (karara bağlamaya) muktedir değilseniz,
 onu efendiniz Kırılın da huzuruna
- 37 getirin, onu Kırıl bizzat tetkik eder.

E II 1 [.....].[...?]

- 2 Askerî Valî, kaçak meselesini onların heps[ine] sorsun (??).
 Bu, onun için]
- 3 bir talimat olsun ve ona emredilmiş o[lsun].
- 4 Ve kim bir kaçak [bulursa], onu yakalasın
- 5 ve onu Askerî Valîye teslim etsin, ve Askerî Valî
- 6 (onu) majestemin huzuruna göndersin ve kaçağı
- 7 [memleket (?) içine] bırakmasın.

- 8 [Ve kaçak olarak bi]llinen bir insan memleket içinden
- 9 [geçmesin. Ve kim bir kaçağ]ı bulursa, onun sor[gusu]
- 10 [yapılsın ve kaçağ]ı eyi sorguya çeksin. O, ya bir kaçak-
- 11 [tır veya.....]. gider veya saraydan bir kimse (dir)
- 12 [..... v]e onu taşır ve[ya] hatunun (?) malını

E II 2 a) Sözün okunuşu ve tamamlanması kat'i değildir/ The restoration of the word is conjectural.

2 b) Tamamlama çok şüphelidir/The supplement is very uncertain.

3 a) Metnin muhtevası bu tamamlamayı tavsiye ediyor/Suggested by the context.

8 a) Tamamlama çok şüphelidir/The supplement is very uncertain.

8 b - 9 a) Tamamlama emin değildir/The supplement is uncertain.

9 b) Krş. satır 4/Cf. l. 4.

10a) Tamamlama emin değildir/The supplement is uncertain.

- 13 [..... p]i₂-e har-zi na-aš-ma a[n-tu]-u₂-ša-an^a
da-ia-an u₂-e-da-i[z-zi]
- 14 [na-aš-ma da-ma-a-in^a) LU₂h]u-ia-an-da-an p[i₂-e har-zi]^b
na-aš-ma GUD.HI.A UDU.HI.A
- 15 [u₂-e-da-iz-zi^a) na-an e-ip-du na-a]^b) a-u₂-u₂[-ri-ia-aš i]š-
hi-i^c) pa-ra-a ti-it-ta-n[u-ud-du]^c)
- 16 [.....-d]u? nu[.....]x hu-ia-an-da-an-ma
- 17 [.....-i]z-zi ŠA SAG.DU.
ŠU[...?]
- 18 [.....-d]u?
-
- 19 [.....li?]-e? KUR-e iš-tar-
na a[r-ha]
- A IV 1 x-x-x-nu-x-z[i?
.....]
- 2 ki-na-a-at-ten nu x[.....
.....]
- 3 zi-ia-du ŠA D₂x[.....
.....nu ku-iš]^a)
- 4 ki-e-el tup-pi₂-aš ud-da-a-ar p[a-a₂-ša-nu-zi na-an NI.EŠ
DINGIR.MEŠ pa-a₂-ša-nu-an-du]^a)
- 5 ku-i-ša ki-e-el tup-pi₂-ia-aš ud-da-a-[ar] U₂.UL pa-a₂-ša-
n[u-zi na-an]^a)
- 6 NI.EŠ DINGIR.MEŠ har-ni-in-kan₂-du

- 7 DUB II.KAM QA.TI ŠA 'Du-ut-ha-li-ia iš-hi-u₂-la-< aš >^a)
- 8 UKU₂.MEŠ-an-na-aš hu-u-ma-an-da-aš

13a) Tamamlama tahminidir/The restoration is conjectural.

14a) Tamamlama çok şüphelidir/The supplement is very uncertain.

14b) Tamamlamamız için yer kâfi görünmediği halde başka bir teklifte bulunamayacağım/Although the space does not seem to be quite sufficient, I know no other supplement.

15a) Veya :/Or: pi₂-e har-zi.

15b) Krş. satır 4 v. d./Cf. l. 4 f.

15c) Krş. satır 5/Cf. l. 5.

A IV 3a) Krş. satır 5/Cf. l. 5.

4a) Tamamlama emin değildir/The supplement is uncertain.

5a) Metnin muhtevası bu tamamlamayı tavsiye ediyor/Suggested by the context.

7a) Krş. :/Cf.: KUB XIII 4 IV 81.

- 13 [taşır veya ...] taşır veya çalınmış bir [in]san taşır
- 14 [veya diğer bir kaçağı taşır veya sığırları (ve) ko-
yunları
- 15 [taşır. Ve o, onu yakalasın ve onu] Askeri Valfye tes-
lim etsin.
- 16 [.....]. Ve [.....]. Fakat kaçağı
- 17 [.....-]ar. Başının [...?]
- 18 [.....-s]in(?).

19 [.....] memleket içinden ...[m]e[sin].

- A IV 1[.....]
- 2 Ve .[.....]
- 3 ... Tanrı .[...]'in [..... Ve kim]
- 4 bu tabletin sözlerini k[orursa, Yeminler onu korusunlar]
- 5 ve kim bu tabletin sözlerini koruma[za],
- 6 Yeminler [onu] mahvetsinler.

7-8 Bütün insanlara (hitab eden)
Tuthaliya'nın talimatının II. tableti bitti.

İZAHLAR

A I 1-5'in transkripsiyon ve tercümesi Goetze tarafından (MVAG 32/1, 128) duplikat C'yi kullanmadan verilmiştir (KUB XXVI, o zaman henüz neşredilmemişti).

A I 1 : [(A.NA) LU₂(BE.EL MA.AD.KAL.TI)-m]a?-aš?-kan₂. LU₂ aynı satırın sonundaki aynı sözden alınmıştır. İstanbul Eski Şark Eserleri Müzesi Mütehassısı F. R. Kraus, orjinal tablet üzerindeki izleri kontrol etmek lütfunda bulundu ve -kan₂'dan önce aš olarak okunabilen ufki bir çivi ile ma işaretinin bir kısmını teşkil edebilecek olan amudî bir çivi gördü. Kendisinin yazdığına göre -kan₂'dan önce pek büyük olmayan takriben 12 kadar işaret eksiktir. Böylece C IV 6'dan alınan tamamlama ile ve bizim tamamlamamızla boşluk dolmuş oluyor.

Bēl madgaltı'nın tercümesi hakkında (Hititçe : auri₂aš iš₂aš, bk. Goetze, MVAG 32/1, 109 n. 4): madgaltı'nun izahı aynı mü-ellif tarafından aynı yerde s. 109'da Akkadça dagālu "bakmak",

sözünden teşkil edilmiş bir nomen loci olarak verilmiştir, yani “gözetleme yeri,,. Hititçe karşılığı *auri*’nin *au*- “bakmak,, fiili ile ilgili olması mümkün ise de, *-ri* unsurunun izahı kolay değildir. *auri*’nin manası bakımından Kumarbi Efsanesinde mühim bir pasaj vardır. KUB XXXIII 106 II 1 v. d. (tercümesi Güterbock tarafından, Kumarbi Efsanesi 28, transkripsiyonu aynı müellif tarafından, Kumarbi Efsanesi Etice Metnin Transkripsiyonu 25 v. d.): “Taşmışu, Fırtına tanrısının sözlerini i[şidince], (2) derhal kalktı, eline asayı [aldı], (3) ayaklarına hızlı ayak kabıları geçirdi. (4) Yüksek bir *auri*’ye çıktı, [ve] (5-6) Hebat’a karşı (yer) aldı (ve şöyle söyledi): ‘Ona tayin edilen yılları dolduruncaya kadar [beyi]m(?) aşağı bir mevkide [kalacak (?)].’ (7) Hebat, Taşmışu’yu görünce, (8) az kaldı damdan düşecekti; eğer (9) bir adım atsaydı, damdan düşecekti, fakat saray kadınları (10) onu tuttular ve onu bırakmadılar. Taşmışu sözünü (11) bitirince, *auri*’den aşağı indi,,. Burada Güterbock *auri*’yi “kule,, diye tercüme eder. Bu pasajdan *auri*’nin her zaman hudutta olmasına lüzum olmadığı görülüyor. Bu gibi *auri*’lerin memleketin her yerinde mevcut olması mümkündür. Sınıra en yakın olan *auri*’ye (veya *madgaltu*’ya) “ilk *auri*-(veya *madgaltu*),” veya “*auri*’nin ilk şehri,, deniliyor (bk. KUB XIII 2 I 8 v. d., 23 v. d.; KUB XIII 28, 9; KUB XIV 17 III 22; KUB XXIII 77 a ay. 15; KUB XXVI 12 II 12 ve Goetze, aynı yerde 109 n. 3). KUB IX 17, 19’a göre de *auri*- yüksek bir yerdir. KUB XXVI 9 (Kıral Arnuvanda’nın HAZANNU’ya talimatı) I (13) *q-u₂-ri-ia-aš* LU₂. MEŞ EN.NU.UN (14) *iš-ga-ri-iš-ki* “Bekçileri *auri*’lere yerleştir,,. Muşili’nin Yıllıklarında bir def’a bütün şehre *auri*- deniliyor. Burada *auri*’nin sarp bir yerde kâin olduğu bildiriliyor (bk. KUB XIV 17 III 22, Goetze, MVAG 38, 98, burada “Grenzfort,, diye tercüme eder). Bu sebepten *auri*’yi “kule, müstahkem nokta (veya mevki),” hatta bazan belki “kale,, diye tercüme edebiliriz. Tercümemizin KUB XIII 2 ile paralel metinlerinde veya duplikatlarındaki yerlere uyduğu anlaşıyor. Böylece LU₂*auri-ia-* “müstahkem mevki askeri,,. Krş. *auri-iaš* DUTU: KBo IV 13 I 12; KUB XXVII I I 61.

Madgaltu sözünün etimolojik izahına dayanarak Forrer, *bēl madgalti*’yi “Herr des Beobachtungsdienstes,, diye tercüme eder (RHA I 153 n. 32). Goetze, MVAG 32/1, 109 v. d. ve Kul-

turg. 100 v. d. ve 109’da bu büyük memurun bir nevi Vali olduğunu belirttiği halde, *bēl madgalti* için kendisi tarafından verilen “Grenzschutzkommandant,, tercümesi, Goetze’nin de bizzat ifade ettiği gibi, onun vazifesinin yalnız askerî tarafını tebarüz ettiriyor. Fakat sivil vazifeleri, Muşili Yıllıkları (KBo II 5 I 11 v. d., Goetze, MVAG 38, 180) müstesna daha ziyade sulh zamanında müdafaa hazırlığına ve idarî mıntakasının (Hititçe: *mani-iaḫḫi*-) askerî emniyetini temine yaradığı anlaşılan askerî vazifelerinden daha mütenevidir. Goetze tarafından yukarıda anılan yerlerde ve Koroşec tarafından *Bēl madgalti* 28 v.d.’ında belirtilen vazifelerine (mıntakasının askerî ve sivil idaresi, mıntakasında bulunan Kırala ait malikânelerin idaresinin kontrolü, tapınakların kontrolü, adli kaza vazifeleri, mıntakasının iskânı ve ziraatının korunması) şunlar eklenebilir: *šaḫḫan* ve *luzzi* diye adlandırılan mükellefiyetlerin yerine getirilmesinin kontrolü (bunlar için bk. Goetze, MVAG 34/2, 54 v. d. ve Kulturg. 97, 101 v.d.; “timar mükellefiyeti,, diye tercüme edilebilen *šaḫḫan*’ın bir kısmını aynı vergiler teşkil etmektedir, krş. aynı müellif MVAG 34/2, 56, *luzzi* ise devlet ve memleket menfaatına yapılan iş hizmetidir) ve Hitit arazisine gelen yabancı tüccarların kontrolü (bk. Kaşka Muahedesi, KUB XIII 27 ay. 16 v.d. + KUB XXIII 77, 87 v.d. “Kuleler Kumandanı,, veya “Müstahkem Mevki Kumandanı,, gibi harfî bir tercüme yerine *bēl madgaltu*’yi “Askerî Vali,, diye tercüme etmeyi tercih ediyorum, çünkü o, tehlike mıntakasında bulunan bir vilâyetin askerî ve sivil idaresinin başı ve orada Kırallın doğrudan doğruya mümessilidir.

A I 1: LU₁ SIG₅ hakkında evvelâ Goetze tarafından MVAG 32/1, 128’ de yazılmış ve bizim pasajımızdan UGULA LIM’den, LU₂DUGUD’tan sonra ve *appizziš antuḫšaš*’tan evvel gelen askerî bir rütbeyi ifade ettiği belirtilmişti. Sommer, AU 334, 336 ve 442’de onu “subay(?)”, veya “üst(?)”, diye tercüme eder. Fakat bu tercüme çok umumîdir ve bizim pasajımıza uymaz. Askerî memurlar arasında LU₂ SIG₅ İstanbul Arkeoloji Müzelerinde Bulunan Boğazköy Tabletlerinden Seçme Metinler 36 II 48 ve 53’te de görülür. KUB XXXIV I öy.’deki metin yerleri ideogram’ın Akkadça okunuşu bakımından mühimdir: Satır 6: LU₂.MEŞ SIG₅-*qu₂-ti ša* KUR URU *Ki-iz-zu-ya-ta-ni*, satır 21: LU₂ SIG₅-*qu₂ ša* KUR URU *Ha-at-ti^{KI}* (satır 25: LU₂ SIG₅ *ša* KUR URU *Ki-iz-ya-ta-na*)¹, böylece

¹ Krş. aynı zamanda LU₂. MEŞ SIG₅ *ša* KUR *Har-ri* (KUB III 21 ay. 30, Goetze tarafından aynı yerde anılmıştır).

ideogram'ın Akkadça okunuşu *damqu*'dır. Prof. Landsberger'le görüşmek şerefine nail olduğum bu pasaj'lardan LU₂ SIG₅'in bir memur olduğundan fazla birşey çıkmıyor. Ideogram'ın Hititçe okunuşu için krş. LU₂MES₂ *a-šu-ša-tal-lu-uš* (KBo IV 11 öy. 22); bu sözün buraya ait olduğu çok şüphelidir. Ideogram'ın tamamlamaları: LU₂ SIG₅(-in?) (KUB XIV 1 öy. 64, bk. Sommer, adı geçen yerde 336), LU₂ SIG₅*an-t[i?]* (VBoT 88, 3). Eğer sonuncu olarak verilen yerde yaptığımız tamamlama doğru ise ideogram'ın Hititçe okunuşu *aššuanza* olacaktır. "Alt rütbeli subay," diye tercümem metinden elde ettiğimiz izahtan başka birşey değildir. Krş. aynı zamanda Goetze, KIF I 167.

A I 4: [(*la-aḥ-ḥa-az* KAS-az)]. Bk. Friedrich, Hethitisches Elementarbuch I § 224 a.

A I 4: LU₂DUGUD.ŞU. Metnimize göre LU₂DUGUD askerî bir rütbe ifade ediyor (bk. Goetze, MVAG 32/1, 128, fakat krş. aynı müellif, KIF I 167, 169). Sommer, Bil. 30, LU₂DUGUD için "chargiert, Würdenträger," gibi şumullu bir tercüme verir ki, bu da kendisi ile bizi fikir ayrılığına sevk ediyor. Şimdi elimizde bulunan artmış malzemeye göre LU₂DUGUD'un askerî bir memur olduğunu söylebiliriz, krş. Sommer, aynı yerde n. 6 ve KUB XXXI 44 I 1 v. d. (paralel metin KUB XXXI 42 ve 70). KUB I 16 II 1 *pal-a[n-ga-u-qa-aš* ERIN₂MES₂-ti LU₂MES₂DUGUD-*aš-ša*]ya göre de (Sommer tarafından I 1'e göre tamamlanmıştır, krş. aynı yerde 29 v. d.) eğer *pangaqaš* bir sıfat ise, LU₂MES₂DUGUD askerî bir muhite aittir. Bu izah için krş. aynı metin I 22 ve II 22 ve Sommer tarafından s. 5'te yapılan tamamlama ve izahlar kısmı s. 51 v. d. LU₂DUGUD'u "yüzbaşı," diye tercüme etmeme sebep, rütbe bakımından UGULA LIM "binbaşı" 'dan sonra gelmesidir, sonuncusu için bk. Friedrich, Altorient. Stud. 53 v. d. LU₂DUGUD hakkındaki malzeme üzerinde teferruatı ile birlikte pek yakında başka bir yerde durmayı ümit ediyorum.

A I 6: [*tu-uz-z*]-i-iš. Eğer bana muhtemel gibi görünen tamamlama doğru ise, Sturtevant, A Hittite Glossary, 2. bası 32'de yazıldığı gibi ERIN₂MES₂'in Hititçe okunuşu *tuzziš* olamayacaktır. ERIN₂MES₂'in tamamlanması için bk. Drohla, Sommer'ın kitabında Bil. 30.

A I 7: *kar-ši*. Bu zarfı *karš-* "kesmek," fiili ile birleştirmek gerekecektir. Manası için arapça قطع "kesmek," ve قطع "kesin olarak," ile karşılaştırmak faydalı olacaktır. *karši*'nin geçtiği yerlerin (bk. Friedrich, MVAG 34/1, 191) bu tercüme uydugu anlaşıyor. *karši*'nin manası için bk. aynı zamanda Goetze, MVAG 32/1, 112 ve Sommer, AU 109 n. 1.

A I 10-11, Goetze tarafından, MVAG 38, 200'de görüşülmüştür.

A I 10: *a-ki*. *ak-* fiilinin aktif şeklinin passif manada kullanılışı hakkında bk. Friedrich, Symbolae Koschaker 1 v. d.

A I 12: *za-lu-ga-nu-zi* (E I 9: *za-lu-uk-nu-zi*). Bk. Goetze, Friedrich'in kitabında, MVAG 34/1, 170 ve n. 3.

A I 12: *kuiš* için bk. Friedrich, Hethitisches Elementarbuch I § 265 a ve b; metin: *ku-iš(-ki?)*.

A I 13: Bk. Friedrich, MVAG 34/1, 85 ve Sommer, Bil. 142 v. d.

A I 23: *ar-ḥa a-ri-ia-mi*. Tercüme için krş. Zuntz, Ortsadverbien 27.

A I 25: Bk. Friedrich, MVAG 34/1, 87.

A I 26: *uttar* burada "şey," değil (krş. Friedrich, MVAG 31/1, 72 ve Goetze, AOr. V 24) fakat muhtemelen "söz," manasında kullanılıyor, bk. Zuntz, Ortsadverbien 51 ve n. 5. Krş. E I (14) [*tu-uz-z*]-i-ia *pi₂-ra-an ku-iš* *ḡa-tar-na-aḥ-ḡa[-an-za na-aš ma-a-an tu-uz-zi-ia pi₂-ra-an]* (15) [*ar-ḥa i-d*]-a-lu-un *ku-in-ki me-mi-ia[-an pi₂-e-ḡu-te-iz-zi]*.

A I 32-37, Koroşec tarafından, *Bēl madgalti* 15 ve 32'de tercüme edilmiştir.

A I 33: *pa-an-ku-na-aš-ši*. *pankur*'un manası ve burada kullanılış şekli ile kullanıldığı cümlelerin yapısı için bk. Sommer, Bil. 76 ve n. 2-3. Cümlelerin anlaşılması için krş. aynı zamanda KUB XIII 2 III 25 v. d.

A I 34: ŞA NINDA KAŞ *ma-a-ni-ia-aḥ-ḡi-ia-at-ti*, Sommer tarafından bil. 104'te "um des Lebensunterhaltes willen," Koroşec tarafından *Bēl madgalti* 32'de "a motivo del pane (e) della bevanda," diye tercüme edilmiştir. *maniiaḥḡiatt*, **maniiaḥḡiaz* sözünün dat. - lok.'idir (bk. Goetze, MVAG 32/1, 79 n. 7). Cümlemizde ya fail *kuiški* veya *a-pi₂-el* ŞA E₂ŞU ŞA ŞEŞ.ŞU v. s. sözleri ile ilgilidir (eğer ikinci ihtimal doğru ise, mana tahminen şöyle olacaktır: "ekmek (ve) birayı temin ederlerken (yani geçinirlerken)..." Fakat Telepinu metninde geçen benzer bir paragraf Som-

mér tarafından seçilen ihtimalin lehindedir. KBo III 1 II 59 v. d. (: 2 BoTU 23 A II 59 v. d.): "Ve şimdi bir prens suç işlerse, başı ile bile ödesin! Fakat evine ve oğluna kötülük yapmayın! Prenslerin insanını (veya) malını (alıp başkasına) vermek doğru değildir. Kimler bu kötü işleri yaparlarsa, (ister) LU₂.MEŞ [. . . .] (olsun, ister) LU₂.MEŞ A.BU.BI.TUM (olsun, ister) saraylı ağası (olsun, ister) Meşedi başı (olsun) ve (ister) general (olsun), [çünkü?] onlar prensin evlerini almak isteyecekler ve şöyle diyecekler: 'Şu kasaba (veya: köy) benim olabilir!' ve (böylece) kasabanın (veya: köyün) beyine kötülük yapacak!,"

E II 2: [LU₂h]u-ia-a[n-da-š]a-aš-ma-aš. LU₂h_uianza "kaçak", bk. Goetze, MVAG 32/1, 114. Menimizde geçen yerlerden ve Goetze tarafından aynı eserde görüşülen KUB XIV 1 öy. 34'tan başka bk. KUB XIII 26, 4; KUB XXIII 72 ay. 56.

E II 5: pa-ra-a ti-it-ta-nu-ud-du. Bk. Zuntz, Ortsadverbien 79.

E II 10 v. d.: Kötü bir durumda ele geçmiş olan cümlelerin tamamlanması ve anlaşılması Sommer, Bil. 129 v. d. 'ında işlenen Kaşka Muahedesinin bir paragrafı (KUB XXIII 77, 52 v. d.) ile karşılaştırılmak sureti ile temin edilmiştir.

E II 12: ŞA BE^{TUM} a-aš-šu-u. BE^{TUM} şeklindeki ideografik yazılışın Akkadça okunuşu *bēltum* veya *bēlūtum* olabilir. Ben şahsan ilk ihtimali tercih ediyorum. Krş. KUB XXIII 77, 53: ŞA BE.LI₂.ŞU a-aš-šu-u.

[Makalemizin basılması tamamlanmak üzere iken J. Friedrich, Hethitisches Elementarbuch, zweiter Teil, Lesestücke in Transkription, Heidelberg 1946, elime geçti. Prof. Friedrich'in harp dolayısı ile neşri geri kalan ve büyük bir ihtiyacı karşılayan kitabı, burada işlediğim A metninin büyük bir kısmının da transkripsiyonunu veriyor. Metnin kırık yerlerinin tamamlanışında bazı noktalarda ayrıldığımız görülüyor. Bu ayrıklara gereken yerlerde işaret etmek maal'ese夫 mümkün olmamıştır].

MILITARY INSTRUCTIONS OF THE HITTITE KING TUTHALIYA IV. (?)¹

SEDAT ALP

Among the documents discovered in the archives of Hattuša, the ancient Hittite capital, there are a number of instructions of the Kings, most of them of a fragmentary nature. Only a few of these documents have been translated². The inscription given below exists in several copies, which have been published in cuneiform characters by different scholars. The principal text is KUB XIII 20 (here designated as A). Other copies are KUB XIII 21 (B), KUB XXVI 11 (C), and KUB XXXI 107 (D). Of these, B has been recognised by Goetze (MVAG 32/1, 128), C by the present writer, and D by Friedrich (AOF XIV 76) as duplicates of A. Another text, which Goetze has recognised as a free duplicate of A (rather a parallel text with a different disposition) is published by him as KUB XXVI 17 (E)³. I offer here a composite text.

The document consisted originally of two tablets. Only the second tablet is well preserved in part. B and C, which belong to series different from A and from each other, contain a few lines of the first tablet⁴. From the document we have only the I. Col. of

¹ The abbreviations are those employed in Sturtevant, A Hittite Glossary, 2. Edition and Supplement to A Hittite Glossary.

² Friedrich, Reinheitsvorschriften für den hethitischen König (Altorient. Stud. 46-58); Sturtevant, A Hittite Text on the Duties of Priests and Temple Servants (JAOS 54, 363-406): Korosec dealt with the instructions to *bēl madgalti* and translated parts of them in a study written in Yugoslav with a summary in Italian: *bēl madgalti*, Un contributo alla conoscenza della struttura interna dello stato Hittita, Ljubljana 1942.

³ Cf. also KUB XXI 47, where the same subjects are dealt with, but it does not join our texts, neither being a duplicate nor a parallel text.

⁴ The I. Col. of C contains a part of a list of the Gods of Oath as in the treaties. Such lists generally occur at the end of those documents except in the Huppanā treaty, where it is nearly at the beginning (cf. Friedrich, MVAG 34/1, 103 and fn. 2). The possibility that the I. Col. of the tablet may

the second tablet in a good condition in A and partly in E. The II. Col. is very fragmentary in A; in E it is better preserved. The III. Col. is in a very poor condition in A and we possess no duplicate or parallel text for this column. The greater part of the IV. Col. is lost. Here belong the remains of the lines 1 to 8 in B and the remains of the lines 1 to 8 in E and the end of the tablet is preserved in A. The II. and III. Col. in A, the Rev. in B and the IV. Col. in E containing only isolated words or signs are disregarded by me here. Although only a small part of the document is preserved, it deserves treatment as an example of the Hittite military instructions.

The name of the King Tuthaliya occurs as the author of the document in A IV 7. The reason why I want to date the inscription to the time of Tuthaliya IV.,⁵ is because we know little about the previous Kings of the same name. Tuthaliya IV., who is possibly the founder, or one of the founders, of the rock sanctuary Yazılıkaya, is well-known through his different inscriptions and we possess from him instructions addressed to LU2.MESŠAG, to the class of *bēlu* and to princes. In these instructions of Tuthaliya we might see an attempt to hold together the political and military forces of the empire and prevent a coming disaster.⁶

The preserved parts of the inscription deal with the following subjects:

Capture and surrender of the deserted subaltern officers and men. Fighting spirit of the army. Loyal execution of the construction work (pioneering work?). After the end of the battle or of the (construction) work the privilege of the Great King to determine, which part of the army should be kept in garrison and which part should be released. Appeal of the King to the army to obey the orders of the army commander, chosen by him, as they would obey his own orders, in cases, where the battle is of long duration and the King, because of his religious duties or for any other reason, is prevented from taking part in the operations, or in those cases

belong to another text, and the fact that we do not gather much from the rest of the list, prevents me from offering it in transliteration and translation.

⁵ Cf. Korogec, l. c. 28.

⁶ Cf. von Brandenstein, MVAG 46/2, 74 fn. 2.

where he does not go at all to the campaign. Should this commander spread bad news in the army or offend the Great King, the obligation of the army to capture him and hand him over to the Great King.

Appeal of the King to have affection for his rules.

Judicial functions (of the army leaders?): Appeal to deliver sentences in accordance with right and justice and to send such difficult cases as they are unable to solve, to the Great King.

The document ends, as in the treaties and in other instructions, with a curse on those, who do not follow the words of the tablet.

For the correspondance of the copies and for the transliteration see p. 386 and 388 ff.

TRANSLATION

C IV 1' in (or: to) [.....]
 2' and he takes [.....If a subaltern officer]
 3' or [a man of the] low[est rank]
 4' brings [.....] Who knows,
 5' let him report (about) him [immediately] to the palace.

A I 1 The Military Governor who has him under his command
 as a subaltern officer and who (has) not gone to the
 campaign and if the Military Governor hears of him }
 2 [being a fugitive], let him seize him and send him to the
 palace. Let him not take (him) for himself.
 3 [And] let him not release [him]. If a subaltern officer
 or a man of the lowest rank
 4 flees back from the campaign, let his captain and (his)
 major not hide him,
 5 and let them^{a)} report (about) him immediately to
 the place. Ta

^{a)} Verb in singular.

- his
Fr.: "Ruffail?"
- 6 As [the arm]y (namely) the troops (and) the charioteers come together and if ^{his} majesty goes himself to the campaign,
7 let the agility (?) of all the m[en] there also be (apparent) and fight the enemy with determination. If (there is) any performance
8 or c[onstruc]tion (pioneering work?) or whatever (other) service, stand there and
9 perform it with loyal heart and let it be an enduring performance for the future.

- 10 But when the enemy is defeated or the work is finished, which (are) troops of garrison, (I) my majesty
11 leave them in garrison and which (are) troops to be released, (I) my majesty release them.
12 But if the enemy in any way (?) causes delay, someone holds the enemy. (I) my majesty come back to worship [my] gods
13 or where (it seems) to my majesty good, my majesty goes there. If I comand to lead the army [a prince]
14 or any great lord, f[ulfil] his (instructions) also just as the instruction(s) of my majesty
15 and let the whole army obey him.

- 16 If (I) my majesty do not go myself to the campaign, which prince or [great] lord
17 I command to the army, he will bring the army to battle. And because (I) my majesty put [the army]
18 in his hand, let the whole army obey him and fulfil [his (instructions)] also just as the instruction(s) of my majesty
19 and let everybody have agility(?) and fight the enemy with determination.

- 20 If (there is) any construction (pioneering work?) or whatever (other) service, stand there
21 and perform it with loyal heart and let it be an enduring performance for the future.

MILITARY INSTRUCTIONS OF THE HITTITE KING TUTHALIYA IV. (?) 407

- 22 But when the enemy is defeated or the work is finished, when the army comes [before my majesty],
23 (I) my majesty shall inquire for it by divination and which (are) (troops) to be released, (I) my majesty r[elease] them
24 and which (are) troops of garrison, (I) my majesty leave them in garrison. If
25 the army does not come before my majesty, [do it just] as (I) my majesty write from afar.

- 26 But if that prince or lord brings bad word(s) before the army
27 and offends my majesty, seize him and bring him before my majesty.
28 Then I shall come (and I) my majesty shall examine the case myself. (You) lords,
29 who command the troops, the charioteers (and) the strongholds, stand by (?) with loyal heart.

- 30 And as you have affection for your own wives, your own children, your own houses,
31 just so have affection for the rule(s) of the King and practise them well.

- 32 The law-suits of the country which you decide, decide them well. And let nobody apply it (the sentence)
33 (to one) of his house (i. e. of the criminals house), (to one) of his brother(s), (to) his wife, to one of his family, to one of his clan, to (his) relative by marriage (and) to his friend
34 for gain of bread (and) beer. And do not make the case (of) superior
35 (rights) (become) inferior and do not make the inferior case superior.
36 Which law-suit you are unable (to solve), bring it also in front of the King, your lord,
37 and the King will examine it himself.
- ? why?

E II 1 [.....]. . . [..... ?]

- 2 [Let] the Military Governor [question(??)] them all (about) the case of the fugitive. Let [this]
3 be made an instruction [for him] and [let] it b[e] commanded to him.
4 And who finds a fugitive, let him seize him
5 and let him deliver him to the Military Governor, and let the Military Governor
6 send (him) before my majesty and [let] him [not] release the fugitive
7 [in the country (?)].

- 8 [And let] a man [kno]wn [as a fugitive not go] through the country.
9 [And who] finds [a fugitive, let] a question[ing be] (made) of him
10 [and] let him question [the fugitive] well. And he [is] either a fugitive
11 [or]. he goes or (he is) someone of the palace
12 [.....an]d he carries it o[r] the property of the mistress (?)
13 [he carries or he ca]rries [.....] or he carries a stolen [hum]an being
14 [or he carries another fu]gitive or [he carries] oxen (and) sheep.
15 [And let him seize him and let him] deliver him to the Military Governor.
16 [.....]. And [.....]. But the fugitive (acc.)
17 [.....]s. Of his head [....?]
18 [.....].

- 19 [..... let him no]t [...] thr[ough] the country

- A IV 1[.....]
2 And [.....]
3 ... Of the God [..... And who]

MILITARY INSTRUCTIONS OF THE HITTITE KING TUTHALIYA IV. (?) 409

- 4 [protects] the words of this tablet, [let the Oaths protect him]
5 and who does not protect the words of this tablet,
6 let the Oaths destroy [him].

- 7 The second tablet of the instructions of Tuthaliya
8 (addressed) to all people is finished.

COMMENTARY

AI 1-5 are transliterated and translated by Goetze (MVAG 32,1, 128) without using the duplicate C, KUB XXVI being then not yet published.

AI 1: [(A. NA) ^{LU2}(BE.EL MA.AD.KAL.TI) -m] a ?-aš ?-kan₂. ^{LU2} is taken from the same word at the end of the same line. F. R. Kraus from the Museum of the Ancient Orient in Istanbul has kindly made a collation concerning the traces on the original. Before -kan₂ he has seen a horizontal wedge, which may be aš and a vertical wedge, which may represent a part of ma. He writes that approximately 12 signs may be missing before -kan₂, if they are not big ones. Thus with the supplement taken from C IV 6, and with my restoration the gap is filled.

About the translation of *bēl madgalti* (Hittite: *auriḫaš iḫaš*, see Goetze, MVAG 32/1, 109 fn. 4): The explanation of *madgaltu* has been given by the same author, *ibid.* 109, as *nomen loci* of *dagālu* "look,,", thus "look-out,,". The Hittite equivalent *auri-* may stand also in connection with *au-* "look,,". But the element *-ri* is not easy to explain. For the meaning of *auri-* we have now a very important passage in Kumarbi-Mythos. KUB XXXIII 106 II 1 ff. (translation by Güterbock, Kumarbi 25, transliteration by the same author in Transkription *25 f.): "(1) [Wh]en Tašmišu h[ear]d the words of the Storm God, (2) he stood up immediately, [he took] the sceptre into (his) hand, (3) and he drew the quick shoes on to his feet, (4) he went up to a high *auri-*, [and he] (5) took (place) in front of Hebat (and he spoke): 'On a small place [my(?) lord (?) will stay (?)], (6) until he fills the years, which are assigned to him.' (7) As Hebat saw Tašmišu, (8) Hebat almost fell down from the roof; if (9) she had approached (a step more), she would have fallen

down from the roof, but the palace girls (10) held her and did not let her (fall). As Taşmişu (11) finished his speech, he went down from *auri-*„. Thus Güterbock translates *auri-* by “tower„. This passage shows that it is not necessary that *auri-* should always be at the frontier. Such *auri-*s may be anywhere in the country. The *auri-* (or *madgaltu*) nearest to the frontier is called “first *auri-* (or *madgaltu*)„ or “first town of *auri-*„ (see KUB XIII 2 I 8 f., 23 f.; KUB XIII 28, 9; KUB XIV 17 III 22; KUB XXIII 77 a Rv. 15; KUB XXVI 12 II 12 and Goetze, *ibid.* 109 fn. 3). According to KUB IX 17, 19 also *auri-* is a high place. KUB XXVI 9 (instructions of the King Arnuvanda to *HAZANNU*) I (13) *a-u₂-ri-ia-aš* LU₂.MEŠ EN.NU.UN (14) *iš-ga-ri-iš-ki* “Put the watchmen to the *auri-*s„. In the Annals of Muṣili once the whole town is called *auri-*, which is described as being situated on a rough place (see KUB XIV 17 III 22, Goetze, MVAG 38, 98 translates here “Grenzfort„). Therefore it is perhaps better to translate *auri-* by “fort, fortified place, stronghold„ or perhaps sometimes by “fortress„. Our translation seems to suit the occurrences in KUB XIII 2 and in the parallel texts or duplicates. Thus LU₂*auri₂ala-* is “soldier of the stronghold„. Cf. also *auri₂aš* P¹UTU: KBo IV 13 I 12; KUB XXVII 1 I 61.

Based on the explanation of *madgaltu*, Forrer translates *bēl madgalti* by “Herr des Beobachtungsdienstes„ (RHA I 153 fn. 32). Although Goetze has pointed out in MVAG 32/1, 109 f. and in Kulturg. 100 f. and 109, that this high official is a kind of Governor, the translation “Grenzschutzkommandant„ given by him for *bēl madgalti*, as he himself writes, emphasizes only the military part of his charge. But his civil duties have much more variety than his military duties, which seem to serve more for defence preparations in peace-time and for the military security of his province (Hittite: *mani₂ah₂hi-*), except in the Annals of Muṣili where he takes part in the operation (KBo II 5 I 11 ff., Goetze, MVAG 38, 180). To his duties (military and civil administration of his province, control of the administration of the royal estates in his province, control of the cult, juridical functions, colonisation of his territory and protection of agriculture) emphasized by Goetze in the studies mentioned above and by Koroşec, *Bēl madgalti* 28 f. are to be added: The control of

the fulfilment of the obligations *šahhan* and *luzzi* (cf. Goetze, MVAG 34/2, 54 ff. and Kulturg. 97, 101 f.; from these, a part of *šahhan*, translated “fief„, represents taxes in naturalia, cf. the same author MVAG 34/2, 56, and *luzzi* public labour in the interest of the state and country) and the control of the foreign traders, coming into Hittite territory (see Kaška treaty KUB XIII 27 Rv. 16 ff. + KUB XXIII 77, 87 ff.). Instead of a literal translation like “Commander of the Forts„ or “Commander of the fortified area„, I prefer to translate *bēl madgalti* by “Military Governor„, because he is the head of the military and of the civil administration of a province, probably in the danger zone, and the direct representative of the King there.

A I 1: LU₂ SIG₅ is first treated by Goetze, MVAG 32/1, 128, and he explained it from our passage as representing a military charge as coming after UGULA LIM and LU₂DUGUD and before *appizziš antuḥšaš*. Sommer, AU 334, 336 and 442, translates it by “officer (?)„ or “superior (?)„. But this translation is too general and our passage does not favour it. Among military officials LU₂ SIG₅ appears also in Istanbul Arkeoloji Müzelerinde Bulunan Boğazköy tabletlerinden seçme metinler 36 II 48 and 53. The occurrences in KUB XXXIV 1 Obv. are important for the Accadian reading of the ideogram: l. 6: LU₂.MEŠ SIG₅-*qu₂-ti ša* KUR URU*Ki-iz-zu-ua-ta-ni*, l. 21: LU₂ SIG₅-*qu₂ ša* KUR URU*Ha-at-ti* KI (l. 25: LU₂ SIG₅ *ša* KUR URU*Ki-iz-ua-ta-na*)¹, thus the Accadian reading of the ideogram is *damqu*. From these passages, which I had the privilege of discussing with Prof. Landsberger, we can not tell more than that he is an official. For the Hittite reading of the ideogram cf. LU₂.MEŠ *a-šu-ša-tal-lu-uš* (KBo IV 11 Obv. 22), which may not belong here. Complements of the ideogram: LU₂ SIG₅(-in?) (KUB XIV 1 Obv. 64, see Sommer op. cit. 336), LU₂ SIG₅-*an-[i?]* (VBoT 88, 3). If the last mentioned complement is correct, the Hittite reading will be *aššuyan₂za*. My translation “subaltern officer„ is merely an explanation suggested by the context. Cf. also Goetze, KIF I 167.

A I 4: [(*la-aḥ-ḥa-az* KAS-az)]. See Friedrich, Hethitisches Elementarbuch I § 224 a.

¹ Cf. also LU₂.MEŠ SIG₅ *ša* KUR *Har-ri* (KUB III 21 Rv. 30, quoted by Goetze, *ibid.*).

A I 4: ^{LU2}DUGUD.ŠU. According to our passage (as Goetze points out, MVAG 32/1, 128, but cf. the same author, KIF I 167, 169) ^{LU2}DUGUD represents a military rank. This leads me to a difference of opinion with Sommer, Bil. 30, who gives a translation in a general sense like "chargiert, Würdenträger". With the increased material, which we have now at our disposal, we can say that ^{LU2}DUGUD is a military official. Cf. Sommer, ibid. fn. 6 and KUB XXXI 44 I 1 ff. with the parallel text KUB XXXI 42 and 70. According to KUB I 16 II 1 *pal-a[n-ga-u-ya-aš ERIN₂.MEŠ-ti* ^{LU2.MEŠ}DUGUD-aš-ša] (restored by Sommer from I 1 cf. ibid. 29 f.) too ^{LU2.MEŠ}DUGUD may belong to the military sphere, if *pangayaš* is used as an adjective. For this explanation cf. the same text I 22 and II 22 and the restoration made by Sommer, ibid. 5 and Commentary 51 f. My translation "captain," is based on the observation that he is below the rank of UGULA LIM "head of the thousand (men)," (cf. Turkish "binbaşı," which will be translated into English by "major,". For this official, see Friedrich, Altor. Stud. 53 f.). However, I hope to be able to discuss the material about ^{LU2}DUGUD in detail, very soon in another paper.

A I 6: [tu-uz-z]i-iš. If this supplement is correct, which seems to me very propable, the Hittite reading of ERIN₂.MEŠ can not be *tuzziš*, as Sturtevant, A Hittite Glossary, 2. Edition 32 writes. About the complements of ERIN₂.MEŠ s. Drohla apud Sommer, Bil. 30.

A I 7: *kar-ši*. The adverb *karši* is to be connected with the verb *karš-* "cut,". For its meaning it is advisable to compare with the arabic verb قطع "cut," and with the adverb قطعا "assuredly, certainly, definitely,". The occurrences of *karši* (see Friedrich, MVAG 34/1, 191) seem to suit this translation. For the meaning see also Goetze, MVAG 32/1, 112 and Sommer, AU 109 fn. 1. My translation "with determination," is suggested by the context.

A I 10-11 are treated by Goetze, MVAG 38, 200.

A I 10: *a-ki*. About the usage of the active form of *ak-* in the passive sense, see Friedrich, Symbolae Koschaker 1 ff.

A I 12: *za-lu-ga-nu-zi* (E I 9: *za-lu-uk-nu-zi*). See Goetze apud Friedrich, MVAG 34/1, 170 and fn. 3.

A I 12: For *kuiš* see Friedrich, Hethitisches Elementarburch I § 265 a and b; text: *ku-iš(-ki ?)*.

A I 13: See Friedrich, MVAG 34/1, 85 and Sommer, Bil. 142 f.

A I 23: *ar-ḥa a-ri-ia-mi*. For the translation cf. Zuntz, Ortsadverbien 27.

A I 25: See Friedrich, MVAG 34/1, 87.

A I 26: *uttar* does not here mean "thing," (cf. Friedrich, MVAG 31/1, 72 and Goetze, AOr. V 24) but probably "word," see Zuntz, Ortsadverbien 51 and fn. 5. Cf. E I (14) [tu-uz-z]i-ia *pi₂-ra-an ku-iš ya-tar-na-aḥ-ḥa[-an-za na-aš ma-a-an tu-uz-zi-ia pi₂-ra-an]* (15) [ar-ḥa i-d]a-lu-un *ku-in-ki me-mi-ia[-an pi₂-e-ḥu-te-iz-zi]*.

A I 32-37 are translated by Koroşec, *Bēl madgalti* 15 and 32.

A I 33: *pa-an-ku-na-aš-ši*. For the meaning of *pankur* and for the explanation of the syntax of the sentence, in which it occurs, cf. Sommer, Bil. 76 and fn. 2-3. For the understanding of the sentence cf. also KUB XIII 2 III 25 ff.

A I 34: ŠA NINDA KAŠ *ma-a-ni-ia-aḥ-ḥi-ia-at-ti* is translated by Sommer, Bil. 104, by "um des Lebensunterhaltes willen," by Koroşec, *Bēl madgalti* 32, by "a motivo del pane (e) della bevanda," *maniḥḥiḥiatti* is dat.-loc. of **maniḥḥiḥiaz* (see Goetze, MVAG 32/1, 79 fn. 7). In our sentence it may stand in connection either with the subject *kuiški* or with *a-pi₂-e-el ŠA E₂.ŠU ŠA ŠEŠ.ŠU* etc. (if the second alternative is correct, the meaning would be: "as they gain their bread and beer,"). But a similar passage from Telepinu-Text is in favour of the possibility chosen by Sommer. KBo III 1 II 59 ff. (: 2 BoTU 32 A II 59 ff.): "And now when any prince commits a crime, let him pay even with his head. But do not do harm to his house and to his son. However, it is not right to give (away) a human being (or) the property of the princes. Whoever execute these injurious plans (whether they are) the ^{LU2.MEŠ} [...], the ^{LU2.MEŠ} A.BU.BI.TUM, the chief of the pages, the chief of the Mešedi (or) the general, [because?] they desire to take (over) the houses of the prince, they will say: 'That town (or: village) would become mine', and he will do harm to the lord of the town (or: village)."

E II 2: [^{LU2}h]u-ia-a[n-da-š]a-aš-ma-aš. ^{LU2}ḥuianza "fugitive," see Goetze, MVAG 32/1, 114. Beside the occurrences in our text and KUB XIV 1 Obv. 34, which is treated by Goetze ibid., see KUB XIII 26, 4; KUB XXIII 72 Rv. 56.

E II 5: *pa-ra-a ti-it-ta-nu-ud-du*. See Zuntz, Ortsadverbien 79.

E II 10 ff. : The restoration and the understanding of the badly mutilated passages are greatly due to a comparison with a similar paragraph in Kaška Treaty, KUB XXIII 7^{ff}, 52 ff., which is treated by Sommer, Bil. 129 f. /7

E II 12: *ŠA BE^{TUM} a-aš-šu-u*. The Accadian reading of the ideographic writing *BE^{TUM}* may be *hēltum* or *bēlūtum*. However, I prefer the first alternative. Cf. KUB XXIII 77,53: *ŠA BE^{TUM} LI₂. ŠU a-aš-šu-u*.

[Since this paper went to press Friedrich's Hethitisches Elementarbuch, zweiter Teil, Lesestücke in Transkription, Heidelberg 1946, arrived in Ankara. Prof. Friedrich's book, which has had to wait till the end of the war for publication, supplies a great need. From the point of view of the present study it contains a great part of the text A in transliteration. The present author differs somewhat from Friedrich in the restoration of some points of the mutilated parts of the text and he regrets that he is unable to give references to Friedrich's restorations in their proper place. For this reason the reader is recommended to compare both works].
